

บทคัดย่อ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากดั้งเดิมที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมได้พัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น การดำเนินกิจการหรือประกอบกิจการต่างๆ จึงจำเป็นต้องก่อตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลซึ่งมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่เพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจหรือกิจการของตน

อย่างไรก็ตามการดำเนินธุรกิจทุกประเภทย่อมมีความเสี่ยงด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินธุรกิจบางประการของนิติบุคคลอาจส่งผลกระทบต่อสาธารณประโยชน์และสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมเป็นวงกว้าง รวมทั้งยากแก่การเยียวยาบรรเทาความเสียหายนั้นๆ ให้หมดไปได้

การกำหนดให้นิติบุคคลสามารถมีความรับผิดชอบในทางอาญาและได้รับโทษจากการกระทำความผิดแม้จะไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ แต่ในส่วนของข้อกำหนดโทษหรือการบังคับใช้โทษในทางอาญาต่อนิติบุคคลยังคงปรากฏไม่ชัดเจนเพียงพอ ทั้งนี้ เนื่องจากโทษทางอาญาถือเป็นผลร้ายที่สำคัญประการหนึ่งของสภาพบังคับทางอาญา ดังนั้น การพิจารณาทั้งในเรื่องประเภทของโทษที่เหมาะสมกับสภาพของนิติบุคคลรวมทั้งเรื่องความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญามีเพียงโทษบางประการเท่านั้นที่มีสภาพเปิดช่องให้บังคับต่อนิติบุคคลได้ ซึ่งย่อมไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษ เหตุผลคือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษและประเภทของโทษที่จะใช้บังคับกับนิติบุคคลย่อมมีความแตกต่างจากที่จะใช้บังคับกับบุคคลธรรมดา ดังนั้น หากมีการนำมาใช้ร่วมกันภายใต้มาตรฐานอย่างเดียวกันแล้ว ย่อมทำให้เกิดความไม่เหมาะสมและยังไม่ส่งผลต่อการระงับยับยั้งหรือบรรเทาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดโดยนิติบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ของสังคมที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย

ในกรณีของต่างประเทศ ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ระบบคอมมอนลอว์ และประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบซีวิลลอว์ล้วนแล้วแต่มีหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับกับนิติบุคคลอย่างเหมาะสมตามหลักนิติวิธีของประเทศของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศฝรั่งเศสที่ใช้ระบบกฎหมายอย่างเดียวกับประเทศไทยได้พัฒนาปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาของตนให้มีบทบัญญัติที่จะใช้บังคับต่อนิติบุคคลแตกต่างจากบุคคลธรรมดาอย่างชัดเจน เช่น การบัญญัติ

ให้นิติบุคคลได้รับโทษปรับในอัตราที่สูงกว่าที่บุคคลธรรมดาจะได้รับในการกระทำความผิดฐานเดียวกันอยู่หลายเท่าตัว อีกทั้งยังมีการกำหนดโทษในรูปแบบอื่นๆ ที่ใช้บังคับกับนิติบุคคลโดยเฉพาะเจาะจงอีกด้วย เช่น การลงโทษโดยการให้ปิดกิจการ เป็นต้น ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนในการพิจารณาและพิพากษาคดีให้ตรงตามหลักนิติวิธีของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบซีวิลลอว์นั่นเอง

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีมาตรการอื่นๆ นอกจากโทษทางอาญาที่สามารถใช้บังคับกับนิติบุคคลอยู่หลายประเภทก็ตาม แต่มาตรการนั้นๆ มักจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติพิเศษต่างๆ ตัวอย่างเช่น การสั่งห้ามประกอบกิจการซึ่งถือเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยซึ่งมีใช้อยู่แล้วในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ แต่เป็นเรื่องของการใช้อำนาจในทางปกครอง ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้อยู่ในระดับเจ้าพนักงาน ส่วนในกฎหมายกลาง เช่น ในประมวลกฎหมายอาญายังไม่มีหลักเกณฑ์ใดที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการวินิจฉัยในประเด็นที่เกี่ยวกับนิติบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังขาดการรวบรวมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับโทษและสภาพบังคับทางอาญาสำหรับนิติบุคคลให้เป็นหมวดหมู่ ทำให้บางครั้งมีการขยายความและตีความในเรื่องดังกล่าวก้าวล้ำไปกว่าที่กฎหมายกำหนดซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักนิติวิธีของระบบกฎหมายที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน

การเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญาของไทยให้มีบทบัญญัติที่กำหนดโทษและสภาพบังคับทางอาญาในรูปแบบต่างๆ ที่จะบังคับต่อนิติบุคคลได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ย่อมเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการสร้างหลักเกณฑ์ในการพิจารณาวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาและกำหนดโทษทางอาญาที่จะบังคับต่อนิติบุคคลได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งเท่ากับเป็นการใช้กฎหมายให้เป็นเสมือนกลไกที่สำคัญในการช่วยยับยั้งการกระทำความผิดโดยนิติบุคคลได้อีกด้วย